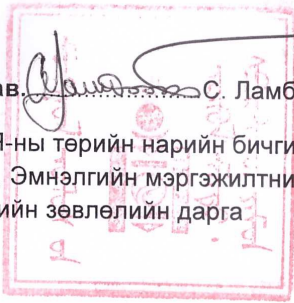

Батлав, С. Ламбаа

ЭМСЯ-ны төрийн нарийн бичгийн дарга, Эмнэлгийн мэргэжилтний хөгжлийн зөвлөлийн дарга

Зөвшөөрсөн Р. Сандуйжав

ЭМСЯ-ны Хавдар судлалын мэргэжлийн салбар зөвлөлийн дарга

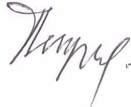

“УМАЙН ХҮЗҮҮНИЙ ЭС ЗҮЙН ЧИГЛЭЛЭЭР МЭРГЭЖИЛ ДЭЭШЛҮҮЛЭХ СУРГАЛТЫН ХӨТӨЛБӨР, ТӨЛӨВЛӨГӨӨ”

Боловсруулсан:

А. Амартүвшин / ХСҮТ-ийн Нэгдсэн лабораторийн тасгийн эрхлэгч, тэргүүлэх зэрэгтэй эмч /

Хянасан:

Г. Пүрэвсүрэн / ХСҮТ-ийн эрдэм шинжилгээ сургалт, мэдээлэл эрхэлсэн дэд захирал, АУ-ны доктор /

Улаанбаатар хот

2016 он

УМАЙН ХҮЗҮҮНИЙ ЭС ЗҮЙН ЧИГЛЭЛЭЭР МЭРГЭЖИЛ ДЭЭШЛҮҮЛЭХ СУРГАЛТЫН ХӨТӨЛБӨР

НЭГ. УДИРТГАЛ ХЭСЭГ

Үндэслэл:

Эмэгтэйчүүдэд тохиолдох хавдрын дунд тэргүүлэх байрыг эзэлж буй умайн хүзүүний өмөн нь дэлхийн хэмжээнд 4 дэхь зонхилон тохиолдох хорт хавдар юм. 2012 оны байдлаар 528 000 шинэ тохиолдол илэрч, 266 000 нас баралтын тохиолдол бүртгэгдсэн байна. Өндгөвчийн хорт хавдар 239 000 шинэ тохиолдол илэрч, 152 000 нас баралттай байхад, умайн салстын хорт хавдар 320 000 шинэ тохиолдолтой, 76 000 нас баралтын тохиолдол бүртгэгдсэн байна. [Bernard W. Stewart, Christopher P. Wild, World Cancer Report 2014]

Манай оронд 2013 оны байдлаар умайн хүзүүний өмөнгийн өвчлөл тохиолдлынхоо тоогоор 3-р байрыг эзэлдэг. Нийт хорт хавдрын дотор умайн хүзүүний өмөн 8,5%-ийг эзэлж байна. Манай оронд эм бэлэг эрхтний хорт хавдрын өвчлөл нас баралт сүүлийн жилүүдэд нэмэгдэж, 80 гаруй хувь нь хожуу үедээ оношлогдож байгаа нь хавдар судлалын тулгамдсан асуудлын нэг болж байна.

Эм бэлэг эрхтний хорт хавдрын эрт илрүүлэлт хангалтгүй байгаа нь эмэгтэйчүүдийн хавдар судлаач эмчийн хүрэлцээ муу, хавдрын тусламж үзүүлж байгаа эх барих эмэгтэйчүүдийн эмч нарын хавдрын талаарх мэдлэг чадвар, хандлага дутагдалтай байгаатай холбоотой.

Иймд хорт хавдрын тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулах зорилгоор эмч, эмнэлгийн мэргэжилтнүүдийг ялангуяа эмэгтэйчүүдийн хавдрын мэс заслын эмчилгээний чиглэлээр ажлын байранд сургах, дадлагажуулах, мэргэжил дээшлүүлэх сургалтыг зохион байгуулах шаардлага зүй ёсоор тулгарч байна.

Хөтөлбөрийн зорилго:

Умайн хүзүүний хавдрын эс зүйч эмчийн умайн хүзүүний хавдрын оношилгооны талаархи мэдлэг, чадвар, хандлагыг дээшлүүлэх улмаар умайн хүзүүний хавдрыг эрт оношлоход эмчилгээний чанар хүртээмжийг сайжруулах

Хөтөлбөрийн зорилт:

- Умайн хүзүүний хавдрын эс зүйч оношлогооны аргад суралцах
- Умайн хүзүүний хавдрын эрт оношлогооны хүртээмжийг сайжруулах

Сургалтын хэлбэр: Мэргэжил дээшлүүлэх сургалт

Элсэгчдэд тавигдах шаардлага: Ерөнхий мэргэжлийн эмч болон биоанагаахын сургуулийн эс судлалын анги төгсөгчдөөс шалгалт авч элсүүлнэ.

Агуулгын багтаамж: 12 багц цаг

Зайлшгүй эзэмшвэл зохих мэдлэг:

- Эрсдэлт хүчин зүйл
- Өвчний түүх, эмнэл зүй
- Умайн хүзүүний хавдрын ангилал
- Үе шат ангилал
- Умайн хүзүүний хавдрын оношлогоо, эмчилгээний сонголт, заалт, үр дүн, мэс

заслын ба мэс заслын бус эмчилгээний эрсдэл ба давуу талыг оролцуулан тооцох

- Үе шатын ангилал

Зайлшгүй эсүйюауё сїөөө ÷ääâäö:

2 догч болон 3 дагч шатлалын эмнэлэгт умайн хүзүүний скрининг шинжилгээ хийх чадварыг эзэмшинэ.

Зайлшгүй эсүйюауё сїөөө öäíäëäâä:

- Эмнэлэг үйлчилгээний ажилд баг болж ажиллах
- Үйлчлүүлэгчийн ар гэртэй харьцах чадвар эзэмших
- Хамт олон болон үйлчлүүлэгчийг хүндэтгэж, соёлтой харьцах
- Эмнэлгийн баримт бичгийг үнэн зөв хөтлөх

Багшлах боловсон хүчний бүрэлдэхүүн:

№	Овог нэр	Байгууллага	Мэргэжил	Боловсролын зэрэг	Ажилласан жил
1.	Амарсанаа Амартүвшин	ХСҮТ Нэгдсэн Лаборатори	Эмгэг судлаач эмч	Тэргүүлэх зэрэг	16 жил
2.	Энхмөнх	ХСҮТ Нэгдсэн Лаборатори	Эс судлаач эмч	-	5 жил
3.	Болдбаатар Анархүү	ХСҮТ Нэгдсэн Лаборатори	Эмгэг судлаач эмч	АУ-ны магистр	6 жил

ХОЁР. ХӨТӨЛБӨРИЙН АГУУЛГА

Сургалтын агуулгын цар хүрээнд умайн хүзүүний эс зүйн чиглэлээр чиглэлээр мэргэжил дээшлүүлж байгаа эмч дараах мэдлэг, чадвар, хандлагыг эзэмших шаардлагатай.

Хөтөлбөр нь 2 үндсэн хэсэгтэй

1. Умайн хүзүүний хавдрын оношлогоо
2. Умайн хүзүүний хавдрын скрининг

Умайн хүзүүний хавдар

- Хавдар судлал
- Эмэгтэйчүүдийн хорт хавдар
- Эм бэлэг эрхтний анатоми , морфологи бүтэц
- Бетезда систем
- Хавтгай хучуур эсийн бүтэц

- Хавтгай хучуур эсийн хэвийн бус өөрчлөлт
  - Эндоцервикал эс
  - Хавтгай хучуур эсийн метаплазия
  - Атрофия
  - Эндометрийн эс
- Агуулга:**
- Эм бэлэг эрхтний микро организм
  - Умайн хүзүүний цитологийн хоргүй өөрчлөлт
  - Умайн хүзүүний цитологийн хоргүй өөрчлөлт 2
  - Эсийн шинжилгээний артефакт, бохирдол
  - Шаардлага хангахгүй наац
  - HPV
  - LGSIL
  - HGSIL1
  - HGSIL2
  - SCC хавтгай хучуур эсийн хорт хавдар
  - Умайн хүзүүний булчирхайлаг өөрчлөлт
  - Умайн хүзүүний булчирхайлаг өөрчлөлт II
  - Эндометрийн аденокаоцинома
  - Эндометрийн аденокарцинома II
  - Өндгөвчний уйланхайн шингэний цитологи
  - Үтрээний цитологи
  - ASC-US
  - ASC-H
  - ASC

Эмнэлзүйн ур чадвар

- Бетезда систем
- LGSIL болон HGSIL ийн ялган оношлогоо
- ASCUS болон ASCH ялган оношлогоо
- Хавтгай хучуур эсийн хавдар болон булчирхайлаг эсийн хавдар
SCC болон аденокарцинома үндсэн ялгаа
- Аденокарцинома in situ
- Эндоцервикал аденокарцинома
- HPV
- LGSIL
- HGSIL1
- HGSIL2
- Үтрээний цитологи
- ASC-US
- ASC-H
- ASC

ГУРАВ. СУРГАЛТЫН АРГА ЗҮЙ:

Мэргэжил дээшлүүлэх сургалт нь суралцагч төвтэй сургалтын технологид тулгуурлан, бие даан суралцах үйл ажиллагааг дэмжих, сонирхсон салбарт нь чиглүүлэх, бололцоо нөхцлөөр хангахад үндэслэгдэнэ.

Онолын лекц, төрөлжсөн мэргэжлийн тасаг, амбулаторит дадлага хийх, семинар зэрэг сургалтын олон аргыг ашиглан сургалт явуулна. Мөн эмч, эрүүл мэндийн ажилтнууд багаар ажиллах мэргэжлийн ур чадвартай болоход тусална.

- Суралцагчдыг сэтгэн бодох, тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх арга барилд сургана.
- Сургалтын нийт цагийн харьцаа нь лекц: дадлага: бие даалт=10:80:10 байхаар төлөвлөгдсөн байна.

Лекц: Онолын шинэ мэдээлэл, эмнэлзүйн лекц 10%, санаа бодлоо харилцан солилцох интерактив лекц 90% байхаар төлөвлөгдөнө.

Дадлага: Эмч багш, тасгийн эрхлэгчийн удирдлагад тойрон ажиллах, үйлчлүүлэгчидтэй ажиллах, асуудлыг хамтран шийдвэрлэх эмнэлзүйн сургалт тасаг, поликлиникт хийгдэнэ.

Семинар: Семинарын хичээл нь эмч нарын зөвлөгөөн, тохиолдлын танилцуулга, эмч нарын хамтарсан үзлэг, журнал клуб зэрэг хэлбэрээр явагдана.

Лекцийн хичээлийн төлөвлөгөө

д/д	Хичээлийн нэр	Онол
1.	Эм бэлэг эрхтний анатоми , морфологи бүтэц	2

2.	Бетезда систем	2
3.	Хавтгай хучуур эсийн бүтэц	2
4.	Хавтгай хучуур эсийн хэвийн бус өөрчлөлт	2
5.	Эндоцервикал эс	2
6.	Хавтгай хучуур эсийн метаплазия	2
7.	Атрофия	2
8.	Эндометрийн эс	2
9.	Эм бэлэг эрхтний микро организм	2
10.	Умайн хүзүүний цитологийн хоргүй өөрчлөлт	2
11.	Умайн хүзүүний цитологийн хоргүй өөрчлөлт 2	2
12.	Эсийн шинжилгээний артефакт, бохирдол	2
13.	Шаардлага хангахгүй наац	2
14.	HPV	2
15.	LGSIL	2
16.	HGSIL 1	2
17.	SCC хавтгай хучуур эсийн хорт хавдар	2
18.	Умайн хүзүүний булчирхайлаг өөрчлөлт	2
	Нийт цаг	36
	Багц цаг	3
	Хувь	25%

Семинарын хичээлийн төлөвлөгөө

д/д	Хичээлийн нэр	Семинар
1.	Атрофия	6
2.	Эндометрийн эс	6
3.	Эм бэлэг эрхтний микро организм	6
4.	Умайн хүзүүний цитологийн хоргүй өөрчлөлт	6

5.	Умайн хүзүүний цитологийн хоргүй өөрчлөлт 2	6
6.	Эсийн шинжилгээний артефакт, бохирдол	6
7.	Шаардлага хангахгүй наац	6
8.	HPV	6
9.	LGSIL	6
10.	HGSIL1	6
11.	SCC хавтгай хучуур эсийн хорт хавдар	6
12.	Умайн хүзүүний булчирхайлаг өөрчлөлт	6
13.	Умайн хүзүүний булчирхайлаг өөрчлөлт II	6
14.	Эндометрийн аденокаоцинома	6
15.	Эндометрийн аденокарцинома II	6
16.	Өндгөвчний уйланхайн шингэний цитологи	6
17	Үтрээний цитологи	6
18	ASC-US	6
19	ASC-H	6
20	ASC	6
	Нийт цаг	120
	Багц цаг	5
	Хувь	42%

Дадлагын хичээлийн төлөвлөгөө

д/д	Хичээлийн нэр	Дадлага
1.	Эндометрийн эс	6
2.	Эм бэлэг эрхтний микро организм	6
3.	Умайн хүзүүний цитологийн хоргүй өөрчлөлт	6
4.	Умайн хүзүүний цитологийн хоргүй өөрчлөлт 2	6
5.	Эсийн шинжилгээний артефакт, бохирдол	6
6.	Шаардлага хангахгүй наац	6

7.	HPV	6
8.	LGSIL	6
9.	HGSIL1	6
10.	SCC хавтгай хучуур эсийн хорт хавдар	6
11.	Умайн хүзүүний булчирхайлаг өөрчлөлт	6
12.	Өндгөвчний уйланхайн шингэний цитологи	6
13.	Үтрээний цитологи	6
14.	ASC-US	6
15.	ASC-H	6
16.	ASC	6
	Нийт цаг	96
	Байгц цаг	4
	Хувь	33%

ДӨРӨВ. СУРГАЛТЫН ҮНЭЛГЭЭ

1. Мэдлэг, чадвар, хандлагын түвшинг сорил, бичиглэл, ярилцлага, бодлого зэрэг шалгалтын оновчтой хэлбэрийг ашиглан тогтооно.
2. Төрөлжсөн мэргэжлийн тасаг бүрт ажиллан, тухайн сэдэвээр шүүлэг авч **хөтөлбөрийн шаардлагыг >80%** хангасан тохиолдолд шалгалтанд оруулна.
3. Төгсөлтийн шалгалтыг **онол** ба **ур чадвар, хандлага** гэсэн хоёр чиглэлээр авах ба онолын шалгалтыг сорил, бодлого, ярилцлага хэлбэрээр, ур чадвар ба хандлагын шалгалтыг сургалтын явц болон төгсгөлд клиникт ажиллах, гардан үйлдэл хийх ур чадварыг шалган үнэлнэ.
4. Төгсөгчдийн мэдлэг, ур чадвар, хандлагыг үнэлэхдээ үсэг, тоо, рейтингээр дүгнэн дүнг гарган тогтооно.

Ерөнхий үнэлгээ:

№	Үнэлгээ	Үсгэн	Үнэлгээний	Үнэлгээний болзол
---	---------	-------	------------	-------------------

	хувиар	үнэлгээ	оноо(0-4)	
1	90-100	A	4.0	Тухайн хичээлийн агуулгыг бүрэн бүтээлчээр ойлгож, мэдлэг эзэмшсэн, эзэмшсэн мэдэлгээ чадварлаг ашиглаж чаддаг байх
2	80-89	B	3.0	Тухайн хичээлийн агуулгыг сайн ойлгож, мэдлэг эзэмшсэн, эзэмшсэн мэдэлгээ үйл ажиллагаандаа хэрэглэж чаддаг байх
3	70-79	C	2.0	Тухайн хичээлийн агуулгыг хангалттай хэмжээний ойлголт, авсан, холбогдох энгийн даалгаварыг хийж гүйцэтгэх чадвартай бөгөөд цаашдаа тухайн хичээлийг гүнзгийрүүлэн судлах бэлтгэлтэй болсон байх
4	60-69	D	1.0	Тухайн хичээлийн агуулгыг жигд ойлгоогүй харьцангуй хялбар ажилбаруудыг хийж гүйцэтгэх чадвартай бөгөөд цаашдаа тухайн хичээлийг гүнзгийрүүлэн судлахын тулд нэмэлт даалгавар хийж гүйцэтгэх шаардлагатай
5	0-59	F	0.0	Мэдлэг, чадвар, дадал хангалтгүй байх

СЕМИНАРЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ХУУДАС

Огноо:

Резидентийн нэр:

Семинарын сэдэв:

Үнэлгээний үзүүлэлтүүд:	√
Танилцуулга	
Үзүүлэн	
Хичээлдээ бүрэн бэлтгэж ирсэн эсэх	
Дуу ба дүрс бичлэг ашиглах	
Сэдвээ ойлгосон байдал	

Асуултад хариулах чадвар	
Цаг ашиглалт	
Холбогдох ном хэвлэлд үнэлгээ өгөх, хэлэлцүүлэг хийх	

Оноо:

- 4- Маш сайн
- 3- Сайн
- 2- Дундаж
- 1- Дундаас доогуур
- 0- Муу

Гишүүд:

- 1.
- 2.
- 3.

Дундаж оноо:

АШИГЛАХ НОМ, ХЭВЛЭЛИЙН ЖАГСААЛТ

- Д.Самбуупүрэв, Ш.Энхтуяа “Умайн хүзүү, үтрээний эмгэг өөрчлөлт” ОА 2003
- Авирмэд Д , Самбуупүрэв Д . Умайн хүзүүний өмөнг эрт илрүүлэх скрининг арга /гарын авлага/ Улаанбаатар ,2000он
- Э.Амарсанаа, Умайн салстын өмөн гарын авлага /гарын авлага/ Улаанбаатар 2013
- Жав Б, Лхагвасүрэн Ж, Эмэгтэйчүүд судлалын сурах бичиг . УБ, 1997 .
- Самбуупүрэв Д. Монголд зонхилон тохиолддог хорт хавдрын эрт үеийн онош зүй . УБ, 2002
- Самбуупүрэв Д. “Умайн хүзүү , үтрээний хавдар ба хавдар төст эмгэгийн эсийн онош зүй “ УБ хот 2001 он
- Самбуупүрэв Д. “ Эмгэг эс судлалын ба эдийн химийн будгийн аргууд” УБ 1999 он Самбуупүрэв Д. Монголд анх оношлогдсон ховор хавдар ба хавдар төст өвчнүүд “
- Самбуупүрэв Д. Монголд зонхилон тохиолддог хорт хавдрын эрт үеийн онош зүй . УБ, 2002

- Бохман Я.В. Руководство по онкогинекологий . Санкт-Петербург . Издательство Фолиант , 2002 он
- Василевская Л.Н . Колпоскопия . Москва , Издательство
- Вишневская Е.Е ., Бохман Я.В . Ошибки в онкогинекологической практике. Минск . " Вышэйшая школа " 1994
- Вишневская Е.Е . Справочник по онко-гинекологий . Минск . Белорусс, 1994
- Граков А.М ., Винокуров В.Л . Лучевая терапия в онкогинекологий и онкоурологий . Санкт-Петербург. Фолиант, 2002
- Гилязутдинова З.Ш. , Михайлова М.К . Онкогинекология . Москва , Медпресс. 2000
- Русакевич П.С. Фоновые и предраковые заболевания шейки матки . Минск . Вышэйшая школа . 1998 .
- Уилсон Патрисия . Гинекологические заболевания . Москва , Медпрессинформ . 2002 .
- Arpar . Brotzman Spitzer colposcopy 2002.
- Disala Creasman . Clinical gynecologic oncology .2002 .
- WHO Regional publications , Manual on the Prevention and Control et Common Cancers
- Нийгмийн эрүүл мэндийн талаар төрөөс баримтлах бодлого / тогтоол , тушаал , хөтөлбөрийн эмхэтгэл /
- Эрүүл мэндийн тухай хууль
- Эмийн тухай хууль
- Иргэний эрүүл мэндийн даатгалын хууль
- Самбуупүрэв Д. “ Эмгэг эс судлалын ба эдийн химийн будгийн аргууд” УБ 1999 он
- Самбуупүрэв Д. Монголд анх оношлогдсон ховор хавдар ба хавдар төст өвчнүүд “
- Самбуупүрэв Д. Монголд зонхилон тохиолддог хорт хавдрын эрт үеийн онош зүй . УБ, 2002

Вэб сайт:

1. Эрүүл мэндийн яам www.moh.mn
2. ХСҮТ www.cancer-center.gov.mn
3. ДЭМБ www.who.com
4. ЭМГ www.doh.mn
5. ОУСН www.icn.ch

6. OYXCH www.isncc.org